

ЗАХІДНОДОНБАСЬКИЙ ІНСТИТУТ

Міжрегіональної Академії управління персоналом

Кафедра економіки та менеджменту
Спеціальність менеджмент

КУРСОВА РОБОТА

з дисципліни Основи підприємницької діяльності
тема Господарські товариства і їх діяльність

Студента Троценка І.І.

прізвище, ім'я, по батькові

Групи ІН35-9-23-Б1М(4.0д)

Перевірів_Сокиринська І.Г., к.ек.н.

підпис, прізвище, ім'я, по батькові,

вчений ступінь, звання, посада

Нормоконтроль__Пестова О.А.,
доцент кафедри

підпис, прізвище, ім'я, по батькові,

вчений ступінь, звання, посада

Павлоград
2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ВИДИ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВИХ ФОРМ	
ПІДПРИЄМНИЦТВА, ЯК ОСНОВА ГОСПОДАРСЬКИХ ВІДНОСИН	
В УКРАЇНІ.....	6
1.1. Поняття видів підприємств.....	6
1.2. Правовий статус господарських товариств.....	10
1.3. Основні законодавчі акти, що встановлюють організаційно-правові форми підприємницької діяльності.....	12
РОЗДІЛ 2. ГОСПОДАРСЬКІ ТОВАРИСТВА І ЇХ ДІЯЛЬНІСТЬ.....	17
2.1. Установчі документи суб'єктів підприємництва.....	20
2.2. Повне та командитне товариство.....	23
2.3. Товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю.....	26
2.4. Акціонерне товариство і виробничі кооперативи.....	28
РОЗДІЛ 3. ІНШІ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ФОРМИ	
СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА	28
3.1. Господарські об'єднання підприємств.....	28
3.2. Діяльність холдингових компаній.....	34
ВИСНОВКИ.....	36
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	39

ВСТУП

У законодавстві немає визначення поняття "організаційно-правова форма" суб'єктів підприємництва, однак це нове поняття є одним із тих, що часто зустрічається і широко вживається у законодавстві і на практиці стосовно юридичних осіб.

Актуальність дипломної роботи полягає у тому, що підприємства займають основну ланку у підприємницькому процесі. Ця діяльність не достатньо досліджена в правовій сфері і тому треба дослідити деякі напрямки діяльності суб'єктів господарювання з метою надати рекомендації стосовно удосконалення господарського законодавства.

Під організаційно-правовою формою підприємницької діяльності розуміють сукупність майнових і організаційних відмінностей, способів формування майнової бази, особливостей взаємодії власників, засновників, учасників, їх відповідальності один перед одним і контрагентами.

Як можна зрозуміти із самого поняття, організаційно-правова форма передбачає поєднання організаційних і правових ознак, що характеризують особливості як створення юридичної особи, так і її діяльності. Різноманіття організаційно-правових форм діяльності підприємців обумовлено багатьма факторами, у тому числі й тим, що кожна з форм має свої переваги та недоліки, які виявляються по різному залежно від сфери діяльності, масштабу суб'єкта тощо.

Дослідження підприємництва стало темою дискусій і аналізу в XVIII ст. й привертало інтерес економістів у XIX ст., коли у світі почали вживатися як синоніми або тісно пов'язані поняття "підприємництво", "вільні підприємства" і "капіталізм". Учені поступово почали визнавати, що підприємці є провідниками прогресивних змін, забезпечуючи творчі інноваційні ідеї для комерційних підприємств, допомагаючи комерційним фірмам розвиватися і ставати прибутковими. Наприклад, Річард Кантіллон (1725), відомий французький економіст Джин Баптист Сей (1803), видатний економіст Йозеф Шумпетер

(1934) писали про підприємництво і його вплив на економічний розвиток.

Мета роботи полягає у тому, щоб як найглибше розкрити організаційно-правові форми підприємницької діяльності спираючись на нормативно-правову базу. Визначити положення, які покладені в основу господарських відносинах в сучасних умовах.

Для досягнення поставленої мети необхідно розв'язати такі задачі:

- сформулювати і науково обґрунтувати поняття організаційно-правової форми підприємницької діяльності та визначити коло її правових джерел;
- важливо правильно вказати ту організаційно-правову форму, в якій підприємцю найвигідніше і найзручніше діяти. Також важливо правильно вчасно визначити необхідність зміни організаційно-правової форми у разі, коли існуюча вже не задовольняє потреби підприємця;
- визначити види діяльності які можуть здійснюватися винятково в тих організаційно-правових формах, що зазначені в законодавстві;
- показати, використовуючи матеріали судової практики, як вирішуються питання між суб'єктами господарювання;
- надати рекомендації стосовно удосконалення господарського законодавства, вказати перспективи та напрями його розвитку.

Предметом дослідження роботи є організаційно-правові форми підприємства.

Об'єктом дослідження є підприємницька діяльність та її роль в господарських відносинах.

Дослідження, на наш погляд, слід розпочати з термінологічних пояснень. Найпоширенішою є класифікація комерційних юридичних осіб за організаційно-правовою формою на: господарські товариства (акціонерні, товариства з обмеженою відповідальністю і товариства з додатковою відповідальністю, повні і командитні товариства), державні і комунальні підприємства, а також виробничі кооперативи. У законодавстві України немає вичерпного переліку організаційно-правових форм комерційних юридичних осіб.

Дана робота має велике значення в сучасних умовах, оскільки в країні

проводяться реформи і ринкові відносини переважають в економіці, що вимагає чіткого дотримання підприємницького законодавства всіма суб'єтами правовідносин.

При написанні роботи використовувались загально-наукові та спеціальні методи дослідження.

Структурно робота складається з:

- вступу, трьох розділів, висновку, списку використаних джерел.
- У першому розділі дається характеристика основним законодавчим актам, що встановлюють організаційно-правові форми підприємницької діяльності та розглядається правовий статус господарських товариств.
- У другому розділі розповідається про діяльність господарських товариств і їх видів. Дається їх правова характеристика.
- Третій розділ розкриває інші організаційно-правові форми суб'єктів підприємства, дається порівняльна характеристика товариств та їх вплив на діяльність підприємництва.

РОЗДІЛ 1.

ВИДИ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВИХ ФОРМ ПІДПРИЄМНИЦТВА, ЯК ОСНОВА ГОСПОДАРСЬКИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ

1.1 Поняття видів підприємства

Стаття 1 Господарського кодексу України визначає основоположні засади ведення господарства в державі та встановлює правила взаємодії між суб'єктами господарювання на етапах створення та реалізації їхньої діяльності. Вона також регулює їх відносини з іншими сторонами, що беруть участь у підприємницькій сфері. Підприємство має самостійний баланс, відкриті рахунки в банківських установах, печатку з власною назвою та знак для товарів і послуг. Ці елементи є важливими атрибутами юридичного статусу підприємства. При цьому підприємство не включає до свого складу інших юридичних осіб. Його правоздатність має спеціальний характер: воно може займатися будь-якими видами діяльності, що не суперечать законодавству України і збігаються з цілями, зазначеними в його статуті. У цьому документі визначені такі ключові аспекти, як власник і назва підприємства, адреса місцезнаходження, предмет і цілі його діяльності, структура управлінських органів, порядок їх формування, права трудового колективу і його виборних органів, спосіб формування майна, а також умови реорганізації або припинення функціонування.

Стаття 26 Цивільного кодексу визначає, що цивільна правоздатність юридичної особи залежить від її мети та виникає з моменту державної реєстрації. Якщо статут потребує реєстрації, правоздатність набувається після завершення такого процесу. Отже, права й обов'язки підприємств, їхня діяльність спрямовується установчими документами, а саме статутом.

Згідно зі статтею 22 Закону України «Про господарські товариства», момент реорганізації підприємства офіційно настає після його виключення з державного реєстру України. Для господарських товариств цей процес завершується внесенням даних про припинення їх діяльності до того ж реєстру. При реорганізації підприємств шляхом злиття, поділу або приєднання, перехід майна,

прав та зобов'язань до новостворених організацій здійснюється з дати підписання передавального або розподільчого акта (балансу), якщо інший порядок не встановлено законодавством або рішенням про реорганізацію.

Отже, ця дата може відрізнитися від дати виключення суб'єкта господарювання з державного реєстру, відповідно до частини другої статті 37 Цивільного кодексу України. Новостворені підприємства, які внаслідок реорганізації отримали майнові зобов'язання, несуть відповідальність за їх виконання. Вони повинні погашати вимоги кредиторів навіть у тих випадках, коли передане їм майно не покриває фінансових зобов'язань, у межах, визначених установчими документами про реорганізацію підприємства-попередника. Процедури реорганізації та ліквідації об'єднань, що створені на добровільній основі, регулюються установчими документами відповідно до положень статті 3 зазначеного Закону.

Реорганізація підприємств колективної форми власності входить до компетенції їх вищих органів управління, зокрема загальних зборів чи конференцій. Цей процес офіційно починається з моменту видання відповідного наказу органом, уповноваженим управляти таким майном. Ліквідаційна комісія, відповідно до пункту 2 статті 35 Закону України, зобов'язана стягувати дебіторську заборгованість та ідентифікувати претензії кредиторів. Протягом цього періоду підприємство, що ліквідується, зберігає статус юридичної особи, хоча сама ліквідаційна комісія таким статусом не володіє. Відповідно, кредитори можуть подавати позови до підприємства в судові органи до моменту його офіційного припинення існування та виключення з відповідного державного реєстру. Вимоги та судові спори, які не були пред'явлені до моменту припинення існування юридичної особи у відповідному державному реєстрі, не можуть бути задоволені, навіть якщо терміни позовної давності ще не минули. Ліквідаційна комісія оцінює активи підприємства, яке ліквідується, проводить розрахунок із кредиторами та складає ліквідаційний баланс.

Важливо зазначити, що винесення господарським судом рішення про недійсність установчих документів підприємства, скасування рішення про його

створення або виключення не є підставою для автоматичного визнання недійсними угод, укладених таким підприємством до моменту його виключення з реєстру. Оскільки цей перелік є вичерпним, будь-які інші форми підприємств із назвами на кшталт "спільне підприємство", "центр", "орендне підприємство" не можуть вважатися окремими видами. Такі назви, навіть якщо вказують на особливості діяльності чи структури, мають узгоджуватися з передбаченими законодавством видами підприємств. Державне підприємство має такі ключові особливості:

- унітарна організаційна структура;
- використання державного майна на основі права повного управління;
- відсутність титулу власності на конкретне майно, що призводить до відповідальності перед власниками у питаннях управління ним;
- функціонування згідно з затвердженим статутом;
- управління здійснюється призначеним одноособовим керівником за контрактом із органом, відповідальним за управління державним майном;
- державне регулювання діяльності підприємства галузевим міністерством або іншим компетентним органом.

Щодо повноважень державного підприємства існують певні обмеження:

1. Заборонено засновувати інші підприємницькі структури чи брати у них участь.
2. Передача або відчуження майна можливе лише за згодою компетентного органу та на конкурентних засадах. Передача майна безкоштовно не допускається.
3. Встановлюються обмеження щодо розподілу прибутків.
4. Договори мають укладатися з урахуванням вимог державних контрактів або інших правил. Цей формат діяльності спрямований на забезпечення максимального контролю держави за роботою таких підприємств та ефективне використання державного майна.

Зазначене підприємство, якщо воно не підлягає приватизації, може бути реорганізоване в казенне. Таке перетворення можливе за наявності однієї з таких

умов:

- здійснення діяльності, що відповідно до чинного законодавства може виконуватись виключно державними підприємствами;
- випуск продукції, понад 50% якої споживається державою;
- належність підприємства до суб'єктів природних монополій.

Управління такими підприємствами покладається на органи, уповноважені розпоряджатися відповідним державним майном. За своїми зобов'язаннями казенне підприємство відповідає лише тим майном та коштами, які перебувають у його розпорядженні, за винятком основних фондів. При недостатності такого майна та ресурсів відповідальність за боргові зобов'язання покладається на власника підприємства. Участь казенних підприємств в асоціаціях, консорціумах, концернах та інших об'єднаннях господарських суб'єктів можлива лише за попереднім погодженням з Кабінетом Міністрів України.

Для належного розуміння та тлумачення норм законодавства про підприємництво ключовим є правильна класифікація відповідних правових норм. Це може викликати питання щодо того, чи є ці дії законодавчо забороненими. Відповідь на це залежить від визначення типу правових норм, до яких належать положення статей 4-6 зазначеного закону, а також способу закріплення заборон у правовій регламентації. Правові норми класифікують за різними критеріями. Основним критерієм є їх функціональна роль у механізмі правового регулювання. У цьому контексті розрізняють первинні правові норми та норми-поведінкові правила. До первинних належать ті норми підприємницького права, які мають узагальнений характер і встановлюють основоположні принципи, завдання, межі й напрямки правового регулювання. Вони також закріплюють базові поняття й категорії. Система законодавства про підприємництво побудована таким чином, що основоположні положення зосереджені в Господарському кодексі України.

На рівні з очевидними перевагами неможливо оминати увагою існуючі недоліки у формулюванні правових дефініцій у законодавстві, що регулює підприємницьку діяльність. Проблеми узгодженості правових понять особливо помітні у сфері лізингу. Ця термінологія визначається в двох основних

законодавчих актах України – у законах "Про лізинг" та "Про оподаткування прибутку підприємств". Аналіз їхніх положень демонструє значні розбіжності в трактуванні однотипних понять, таких як оперативний чи фінансовий лізинг. Це спричиняє правову невизначеність та створює потенційні складнощі для суб'єктів господарювання.

Суттєвої уваги потребує узгодження дефініцій, які наводяться у законах та підзаконних нормативних актах. У відомчих нормативних документах часто фіксуються терміни, котрі не відповідають вже встановленим стандартам законодавства. Такі невідповідності створюють правові колізії, які потребують додаткового врегулювання.

Окремої уваги заслуговує питання визначення немайнової шкоди, яка має критичне значення для захисту ділової репутації суб'єктів підприємницької діяльності. Це формулювання тісно пов'язує моральну шкоду із завданням матеріальної шкоди або загрозою її завдання. Такий підхід потребує критичної переоцінки: вважається, що зв'язок моральної шкоди з майновою не має бути обов'язковим елементом визначення її сутності. Законодавче закріплення поняття моральної шкоди потребує ґрунтовного уточнення для забезпечення правової ясності та ефективності його застосування.

1.2 Правовий статус господарських товариств

Однією з ключових форм комерційних юридичних осіб у сфері підприємницької діяльності виступають господарські товариства, які характеризуються високою значущістю та створюють широкі можливості для прояву ініціативності. Господарські товариства мають статус юридичних осіб і можуть здійснювати будь-які види підприємницької діяльності.

Таким чином, господарські товариства є гнучкою та значущою формою корпоративної діяльності, яка сприяє економічному розвитку та забезпечує реалізацію приватноправових і публічноправових засад в межах українського правового поля.

Учасники господарських товариств повинні виконувати вимоги установчих документів та рішення загальних зборів, відповідно до статті 117 Цивільного кодексу України. Вони також повинні дотримуватися своїх обов'язків перед компанією, включно з тими, що стосуються участі в майні, та здійснювати вклади (сплачувати за акції) в обсязі, згідно з процедурою та способами, встановленими установчими документами. Учасники зобов'язані зберігати комерційну таємницю та конфіденційну інформацію про діяльність компанії. Учасники господарських товариств, окрім основних, можуть нести й інші зобов'язання, передбачені установчими документами та поточним законодавством. Згідно з чинним законодавством, операції, укладені від імені господарського товариства до його державної реєстрації, визнаються дійсними лише за умови їх подальшого схвалення товариством.

Наприклад, державна податкова інспекція звернулася до господарського суду з позовом щодо визнання недійсною угоди між товариством та суб'єктом підприємницької діяльності про розробку конструкторської документації. Предметом позову стало те, що ця угода була укладена до моменту державної реєстрації товариства й, на думку податкового органу, суперечила інтересам держави та суспільства. Господарський суд задовольнив позов, посилаючись на невідповідність угоди вимогам чинного законодавства і на припущення про її укладення виключно для фальсифікації фінансової звітності з метою ухилення від сплати податків. Проте, апеляційний суд скасував рішення суду першої інстанції та не задовольнив позов, пояснюючи це тим, що не було надано достатньо підтверджень щодо протиправних дій або умислу відповідачів завдати збитки державним чи суспільним інтересам. Господарський кодекс України, Цивільний кодекс України та Закон України «Про господарські товариства» визначають п'ять типів господарських товариств: повні товариства, командитні товариства, товариства з обмеженою відповідальністю, товариства з додатковою відповідальністю та акціонерні товариства. Найбільш вживаними формами підприємств в Україні є акціонерні товариства та товариства з обмеженою відповідальністю.

Вклади членів та засновників підприємницького товариства можуть складатися з нерухомого майна (будівель, конструкцій), устаткування, інших матеріальних активів, цінних паперів, дозволів на експлуатацію природних ресурсів, а також майнових прав (включаючи права на об'єкти інтелектуальної власності) та грошових коштів у національній чи іноземній валюті. Оцінка внесків визначає частку учасника у статутному капіталі товариства. Порядок оцінювання таких внесків регулюється установчими документами чинним законодавством України. Формування статутного капіталу за рахунок бюджетних коштів чи кредитних коштів під заставу суворо заборонене. У господарському товаристві формується резервний (страховий) фонд, обсяг якого має становити щонайменше 25% від статутного капіталу, за умови, що це визначено установчими документами. Додатково можуть бути створені й інші фон

1.3 Основні законодавчі акти, що встановлюють організаційно - правові форми підприємницької діяльності

Організаційно-правова форма трактується як структура, передбачена або узгоджена законом, у межах якої суб'єкт підприємницької діяльності реалізує свою діяльність. Якщо спеціальне законодавство не встановлює такого порядку, підприємець орієнтується на чинне законодавство та положення свого статуту. Вибір організаційно-правової форми здійснюється підприємцем самостійно з урахуванням характеру й спрямованості діяльності, сфери її застосування, форми власності, а також складу осіб, що братимуть участь у підприємстві. Основою обрання організаційної форми є механізм державної реєстрації. Це стосується підприємств, господарських товариств, об'єднань підприємств, фінансових чи посередницьких організацій або інших форм. Такою формою є індивідуальне підприємництво фізичних осіб (громадян). Це найпростіша форма підприємництва, яка має свої переваги, серед яких полегшена процедура реєстрації та нижче податкове навантаження.

Проте підприємець у цьому випадку діє від власного імені, несе повний

ризик і відповідає перед кредиторами всім своїм майном, включаючи те, яке не використовується у бізнес-процесах. Цей класифікатор має обов'язковий статус відповідно до Закону України «Про стандартизацію» та залишається чинним до моменту прийняття відповідних нових нормативно-правових актів.

Відповідно до нормативно-правових актів, суб'єкти підприємницької діяльності функціонують у таких організаційно-правових формах:

- Підприємства та об'єднання підприємств, зокрема господарські товариства.

- Дочірні підприємства.

- Філії.

- Представництва.

- Спільна підприємницька діяльність: характеризується співпрацею вітчизняних і зарубіжних суб'єктів господарювання з розподілом результатів та ризиків.

- Спільні підприємства: утворюються на основі об'єднання капіталу українських та іноземних суб'єктів, спільного управління, а також розподілу результатів і ризиків діяльності.

- Підприємства на основі власності іноземних суб'єктів: створюються за участю іноземних громадян або компаній як юридичних осіб.

- Підприємства, які повністю належать іноземним інвесторам: засновником і власником виступає іноземна фізична або юридична особа.

- Підприємства з іноземними інвестиціями: організації будь-якої форми господарювання, де частка іноземної інвестиції у статутному капіталі становить не менше 10%.

- Кооперативи: створюються громадянами України на основі добровільного об'єднання з метою організації спільної господарської чи іншої діяльності.

- Орендні підприємства: формуються на базі орендованого майна державних чи комунальних підприємств.

- Селянські (фермерські) господарства: передбачають виробництво товарної сільськогосподарської продукції, її переробку та реалізацію.

Членами таких господарств можуть бути подружжя, їхні родичі, включно із дітьми, які досягли 16 років. Такий тип господарювання може бути створений також одною особою.

- Сільськогосподарські кооперативи**: утворюються на добровільній основі виробничої діяльності в аграрній сфері або її обслуговування, переважно для задоволення потреб членів кооперативу.

- Споживчі товариства: демократичні організації, засновані на принципах добровільного об'єднання громадян за місцем проживання чи роботи.

- Спілки споживчих товариств: добровільні об'єднання споживчих товариств для координації діяльності.

Згідно з положеннями Господарського кодексу України, держава забезпечує для всіх підприємців, незалежно від обраної організаційно-правової форми господарювання, рівні права та можливості у доступі до матеріально-технічних, фінансових, трудових, інформаційних, природних та інших ресурсів. Господарське законодавство України являє собою міжгалузевий комплекс нормативно-правових актів, які регулюють суспільні відносини у сфері господарювання.

Ця галузь законодавства почала формуватися ще за часів Радянського Союзу. Одними з перших нормативних актів, що були прогресивними для свого часу, стали Закон «Про індивідуальну трудову діяльність» (1986 р.), який дозволив приватну господарську діяльність без використання найманої праці, і Закон «Про кооперацію» (1988 р.), що вперше легалізував найману працю в кооперативах. Ці акти стали початком правового визнання та регулювання приватного підприємництва.

Закон про кооперацію визначив відносини між державою і коопераціями, надав свободу у виборі форм господарської діяльності та створив умови для ініціативи й самоврядування. Важливе значення мали положення щодо захисту кооперативної власності та гарантій діяльності кооперативів. Зокрема, встановлювались запобіжники на вилучення майна без рішення суду чи господарського суду, право самостійно розпоряджатися власним майном та

принцип невтручання держави в господарську діяльність. Суттєву роль у процесі становлення цього законодавства відіграв і Закон СРСР «Про власність у СРСР» від 6 березня 1990 року. У ньому закріплювалися три основні види власності: громадянська, колективна та державна.

Наступним важливим етапом стало прийняття закону СРСР «Про підприємства в СРСР», який заклав основи правового, економічного та соціального регулювання підприємств із різними формами власності.

Цей акт передбачав механізми розукрупнення монополізованих підприємств із урахуванням пропозицій трудових колективів, перехід до самоврядування через створення добровільних об'єднань підприємств, а також стимулювання малого бізнесу.

В Україні підприємницьке законодавство сформувалося як окрема галузь і включає три основні блоки нормативно-правових актів: 1) Конституція України, яка містить ключові положення щодо підприємницької діяльності; 2) спеціальні нормативні акти, що регулюють саме підприємництво; 3) акти загального характеру (наприклад, Цивільний кодекс України), які регулюють окремі аспекти підприємництва; 4) Господарський кодекс України. До складу підприємницького законодавства України належать закони, декрети, постанови Кабінету Міністрів, а також нормативні акти міністерств, відомств і органів місцевого самоврядування. Крім того, сюди відносяться документи державних органів, які здійснюють регулювання, контроль і нагляд за підприємницькою діяльністю.

Принцип верховенства права передбачає, з одного боку, домінування законів над підзаконними нормативними актами, підвищення ролі та авторитету останніх. При цьому не виключається необхідність і доцільність використання підзаконних актів, за умови відсутності в них вузьковідомчих інтересів. З іншого боку, реальне верховенство закону повинно бути проявлене у його змістовній частині, що має передбачати пріоритет норм прямої дії, а також охоплення найважливіших суспільних питань. Норми закону повинні бути чіткими й детермінованими настільки, наскільки це дозволяє зберегти їхній належний регулятивний потенціал. З цієї перспективи одним із ключових завдань

забезпечення верховенства права є підтримання відносної стабільності законодавства у сфері підприємництва.

Попри те, що повна стабільність видається малоймовірною через динамічність економічної ситуації й умов здійснення підприємницької діяльності, надмірна частота змін законодавства становить значну проблему. Причинами цього є недостатня якість нормотворчості, дисбаланс між законами та підзаконними актами, відсутність необхідної гнучкості й регулятивної ефективності. Якість правового регулювання істотно впливає на результативність підприємницької діяльності. Формування сприятливого правового середовища для підприємництва є важливою складовою макросередовища підприємницької діяльності. Крім того, розглядається поняття підприємницького середовища, що охоплює суспільно-економічну динаміку й такі ключові аспекти, як рівень економічної свободи, наявність або потенціал формування підприємницького корпусу, домінування ринкових зв'язків, можливості створення капіталу та забезпечення необхідними ресурсами. Правова сфера визначається як система правил і норм (законів та підзаконних актів), що регулюють професійну діяльність підприємців. Вона визначає правові рамки функціонування суб'єктів господарської діяльності та встановлює правила їхніх бізнес-відносин для досягнення оптимальних результатів. Отже, законодавство у сфері підприємництва становить комплекс нормативних актів, які регулюють суспільні відносини в цій галузі. Його ефективність безпосередньо впливає на формування сталого й продуктивного підприємницького середовища.

РОЗДІЛ 2.

ГОСПОДАРСЬКІ ТОВАРИСТВА І ЇХ ДІЯЛЬНІСТЬ

2.1 Установчі документи суб'єктів підприємництва

Існує два види таких документів: статут та рішення одного або кількох власників чи уповноваженого ними органу щодо створення суб'єкта підприємницької діяльності. Якщо кількість власників або відповідних органів перевищує один, рішення про створення підприємства приймається у формі установчого договору.

У назві підприємства зазначаються його тип (наприклад, завод, фабрика чи майстерня) та вид власності (приватне, колективне або державне). До статуту можуть включатись положення, що регламентують особливості діяльності підприємства, питання трудових відносин на основі членства, структуру та обов'язки ради підприємства, знаки для товарів і послуг тощо. Ця інформаційна функція передбачає публічність документа, тобто доступність для ознайомлення будь-якій зацікавленій особі.

Водночас роль статуту не обмежується цим — він також слугує для формування та регулювання діяльності організації. Однією з ключових умов установчих документів є зазначення найменування організації. Це суттєвий елемент для її ідентифікації у сфері підприємництва. Крім того, власник має право передавати використання найменування третім особам. Дане право регламентується Положенням про фірму, яке узгоджується із законодавством України. Зокрема, стаття 6 Положення визначає необхідність індивідуалізації фірми серед інших підприємств через спеціальне найменування чи інші деталі (таких як номер). Це спрямовано на виокремлення комерційної організації в господарському обігу й забезпечення її відмінності від аналогічних організацій.

В установчому договорі повинні бути чітко визначені не лише розміри внесків кожного засновника, а й строки та порядок їх внесення. Це важливо здійснювати з дотриманням відповідних норм законодавства. Однією з важливих умов установчого договору є визначення порядку розподілу прибутків та збитків

між засновниками. Традиційно цей порядок прив'язаний до пропорційності внесків до статутного капіталу. Тим не менш, існують альтернативні способи розподілу прибутків і витрат, які можуть бути погоджені учасниками. Зміст засновницького договору відрізняється в залежності від організаційно-правової форми юридичної особи.

Наприклад, в установчих документах товариства з обмеженою відповідальністю можливо визначити процедуру передачі права власності на частку в статутному капіталі стороннім особам. Закон дозволяє обумовити у договорі заборону на таке відчуження на користь третіх осіб або встановити певні обмеження для здійснення цього права. Оскільки такі положення формуються за добровільною домовленістю сторін, вони не суперечать законодавству. Також в установчому договорі може бути прописаний порядок реалізації переважного права придбання частки іншого учасника у разі її відчуження. Якщо таке право реалізується пропорційно часткам у статутному капіталі, всі інші учасники можуть претендувати на її придбання відповідно до своїх часток. Важливо також передбачити у договорі відповідальність засновників за невиконання своїх зобов'язань.

В установчому договорі юридичної особи повинна визначатися відповідальність її засновників за боргові зобов'язання, з урахуванням положень, передбачених чинним законодавством. Зміни й доповнення до установчого договору здійснюються відповідно до норм Положення про державну реєстрацію суб'єктів підприємницької діяльності від 25 травня 1998 року. На законодавчому рівні в Україні не встановлено чітких критеріїв чинності чи недійсності установчого договору. Для того щоб договір компанії мав юридичну силу у французькій правовій системі, він має відповідати кільком ключовим умовам.

По-перше, необхідно дотримуватися загальних положень статті 1108 Цивільного кодексу Франції щодо законності угоди: згода сторін на укладення договору, їхня правоздатність на момент укладення угоди, наявність чітко визначеного об'єкта зобов'язання та обов'язковість законних підстав для його виникнення.

По-друге, необхідно, щоб договір компанії включав чотири специфічні елементи: участь декількох членів компанії; внески учасників як матеріальної основи діяльності; прагнення до отримання прибутку з пропорційним розподілом збитків; а також спільне бажання співп

У законодавстві України немає чіткої регламентації щодо припинення дії установчого договору та визнання його недійсним. Таке рішення не розглядається як самостійна санкція, проте може виступати підставою для скасування державної реєстрації. Однак варто зазначити, що саме лише визнання установчих документів недійсними не завжди призводить до скасування державної реєстрації чи ліквідації юридичної особи. Наприклад, це може стосуватися ситуацій, коли недійсними визнаються лише доповнення до статуту або окремі положення установчого договору, які не впливають на легітимність документа в цілому. Вона показує, що визнання установчих документів недійсними може розглядатися як окрема санкція.

Наприклад, установчий договір може бути повністю або частково визнаний недійсним тоді, коли його положення суперечать чинному законодавству. Судове визнання недійсності установчих документів може бути обґрунтоване такими причинами: надання недостовірних даних у поданих документах або невідповідність установчих документів законодавству України. Президія Вищого господарського суду України роз'яснює, що підставами для такого рішення можуть бути порушення законодавства під час оформлення документів, що позбавляють їх юридичної сили, або невідповідність фактичним обставинам даних у документах щодо виду підприємства та форми власності. На практиці виникає питання про компетенцію господарських судів у розгляді справ щодо визнання недійсними установчих документів колективних підприємств, засновниками яких є фізичні особи.

Наприклад, окреме підприємницьке об'єднання звернулося до господарського суду з вимогою визнати недійсним розпорядження державної адміністрації про реєстрацію суб'єкта підприємницької діяльності та його установчі документи. У справі відповідачами виступили районна державна

адміністрація та колективне підприємство "Агрошляхбудкомплект". Господарський суд ухвалив рішення на користь заявника, яке було залишено без змін головою відповідного суду області.

Постановою судової колегії з перегляду рішень, ухвал і постанов Вищого господарського суду України було скасовано рішення та постанову відповідного господарського суду. Провадження у справі припинили, оскільки спори, в яких однією зі сторін є фізичні особи, не належать до підвідомчості господарського суду. Прокуратура України подала протест на цю постанову, зазначивши, що відповідач — юридична особа "Агрошляхбудкомплект". Це підтверджується тим, що підприємство зареєстроване у встановленому порядку як суб'єкт підприємницької діяльності. Проаналізувавши протест та вивчивши матеріали справи, Президія Вищого господарського суду України встановила, що колективне підприємство "Агрошляхбудкомплект" було засноване фізичними особами. У випадку визнання установчих документів такими, що втратили чинність, підприємство підлягає ліквідації.

Відповідальність за установчі документи, подані для державної реєстрації, несе власник (або уповноважений орган), який їх подав. У цій ситуації засновниками підприємства "Агрошляхбудкомплект" виступають фізичні особи. Таким чином, відповідачами у справі щодо визнання установчих документів недійсними мають бути саме ці фізичні особи як власники. Зважаючи на викладені факти, рішення про припинення провадження у справі є цілком обґрунтованим. Президія Вищого господарського суду України відхилила протест Прокуратури України. Установчі документи, такі як статут і установчий договір, мають ключове значення для регулювання умов та порядку узгодженої діяльності засновників, а також визначення правового статусу зареєстрованої юридичної особи.

2.2 Повне та командитне товариство

Повне товариство має кілька особливостей, які відрізняють його від інших форм господарських товариств: - Немає законодавчих вимог щодо розміру чи порядку формування майна. Ці питання вирішуються учасниками і закріплюються в установчому договорі. - У цього типу товариства передбачено лише один установчий документ — установчий договір. - Відсутність органів управління, адже всі справи товариства безпосередньо ведуть самі учасники. - Учасники несуть субсидіарну солідарну відповідальність за зобов'язаннями товариства. Майно учасників може бути вилучене для покриття боргів. - Законодавчо обмежена можливість учасників конкурувати з товариством, а також встановлена заборона на стягнення частки учасника за його особистими зобов'язаннями.

Найхарактернішою ознакою повного товариства є солідарна й фактично необмежена відповідальність кожного учасника за зобов'язаннями підприємства. Якщо неможливо здійснити стягнення з одного із учасників (наприклад, через банкрутство), інші повинні виконати ці зобов'язання пропорційно до своїх внесків. Важливо зазначити, що правило про відповідальність учасників має імперативний характер, тому будь-які угоди між ними щодо обмеження чи зменшення відповідальності є юридично недійсними. Ця норма поширюється не лише на засновників товариства, а й на тих, хто приєднується до нього після державної реєстрації. Повне товариство схоже на товариство з додатковою відповідальністю завдяки підвищеному рівню відповідальності. Проте характер цієї відповідальності суттєво різниться. У товаристві з додатковою відповідальністю вона обмежується лише певною кратною частиною майна учасника, тоді як у повному товаристві вона охоплює все майно, яке належить учасникам. Ця форма господарського товариства має привабливість для потенційних контрагентів. Високий рівень відповідальності учасників виступає додатковою гарантією надійності у сфері підприємництва. Водночас така система вимагає довірчих відносин між учасниками, що звужує сферу її застосування і робить цю форму підприємницької діяльності актуальною лише для груп із

високим рівнем взаємної довіри.

Варто враховувати, що окремі види підприємницької діяльності, згідно із чинними законодавчими вимогами, можуть здійснюватися лише господарськими товариствами певних видів. Зокрема, ломбардна діяльність, поряд із підприємствами державної форми власності, дозволяється виключно повним товариствам відповідно до встановлених обмежень у сфері підприємництва. Згідно з правовими нормами більшості країн, повне товариство трактується як об'єднання фізичних чи юридичних осіб, яке створено з метою провадження підприємницької діяльності під єдиною фірмовою назвою.

Незважаючи на те, що повні товариства є суб'єктами комерційного обороту, сучасне законодавство багатьох держав не наділяє їх статусом юридичної особи. Якщо активів боржника недостатньо для покриття зобов'язань, кредитори мають право ініціювати процедуру припинення діяльності юридичної особи або вимагати виділення частки боржника у спільному майні. Інші учасники мають право забезпечити збереження товариства шляхом виділення частки боржника у грошовій або натуральній формі, ґрунтуючись на балансі станом на день виходу цього учасника.

Учасник товариства, який самостійно погасить усі його борги, має право звернутися з регресним позовом до інших учасників із вимогою компенсації відповідної частини витрат. Відповідальність інших учасників перед таким учасником розподіляється пропорційно їхній частці в капіталі товариства.

Проте його специфіка полягає в особливій структурі учасників, які поділяються на дві категорії:

1. Повні учасники, правовий статус яких аналогічний учасникам повного товариства. Різниця у правовому статусі між цими двома видами учасників створює істотні юридичні особливості.

2. Термін «змішане» товариство умовно використовується для позначення командитного товариства, оскільки воно поєднує правові норми, що стосуються різних видів господарських товариств.

Таким чином, командитне товариство є специфічною юридичною формою,

основною метою якої є залучення капіталу вкладників для діяльності повного товариства. Зокрема, у договорі слід навести положення щодо розміру часток кожного повного учасника, складу та порядку внесення їхніх вкладів, а також форми їх участі у справах товариства. У законодавствах більшості країн командитне товариство розглядається як суб'єкт підприємницької діяльності, що діє під власною назвою. Як і повні товариства, командитні товариства у законодавствах багатьох держав не визнаються юридичними особами.

В установчому договорі щодо вкладників зазначається лише загальний розмір їхніх часток у майні товариства, а також визначається розмір, склад та порядок внесення ними вкладів. Вкладники зобов'язані вносити свої вклади та додаткові внески відповідно до розміру, способів і порядку, визначених установчим договором.

2.3 Товариством з обмеженою відповідальністю і додатковою відповідальністю

Відповідно до норм українського законодавства, відповідальність учасників обмежується внесеними коштами чи майном у рахунок їхніх часток у статутному капіталі. Таким чином, засновники ТОВ об'єднують свої ресурси й можливості з метою створення нової юридичної особи, яка стає власником переданого майна. Оскільки внесені активи переходять у власність товариства як окремої юридичної особи, точніше буде говорити про ризик збитків, який несуть учасники, ніж про їх особисту відповідальність. Якщо ж вклад здійснений не повною мірою, учасники відповідають солідарно в межах невнесеної частини своїх зобов'язань. Стаття 142 Господарського кодексу регулює договір про створення ТОВ. У разі створення товариства декількома особами між ними може укладатися письмовий договір. Цей документ визначає правила створення ТОВ, умови спільної діяльності засновників.

Участь у товаристві вимагає внесення учасниками основних і додаткових вкладів (за наявності останніх в установчому договорі або рішенні зборів

учасників). 12. Персональна участь у діяльності товариства обмежується лише випадками розгляду питань, для яких законодавство вимагає одностайного рішення учасників (визначення напрямків діяльності, затвердження планів та звітів їх виконання; зміни до статуту; виключення учасника тощо). 13. Учасник має право передавати свою частку (або її частину) іншому учаснику чи третій особі за умови згоди інших учасників (якщо інше не передбачено статутом). Зміна складу учасників ТОВ може відбуватися через: а) виключення учасника; б) передачу частки іншому учаснику за згодою чи третій особі; с) спадкування або правонаступництво за участю юридичної особи.

Порівняння товариств та акціонерних товариств (АТ), особливо ЗАТ (закритого акціонерного товариства), виражається через низку спільних характеристик: 1. Відповідальність учасників (акціонерів) за зобов'язаннями товариства обмежується лише обсягом їхніх вкладів або вартості акцій. 2. Наявність статутного капіталу, поділеного на частки (для ТОВ) чи акції (для АТ). 3. Залежність прав учасників, розміру дивідендів, а також внутрішніх взаємовідносин від обсягу вкладів або кількості придбаних акцій. Особливо подібними виглядають ЗАТ і ТОВ через їхній закритий характер, що передбачає контроль над складом учасників. Однак ця схожість не означає їх тотожності, оскільки вони є різними організаційно-правовими формами з відмінними аспектами функціонування.

Основна різниця між ТОВ і АТ полягає у способах формування й функціонуванні статутного капіталу. Для акцій, які є цінними паперами, характерно підтвердження права власника на отримання дивідендів, але без можливості вимагати повернення внеску. Навіть під час продажу чи передачі акцій або виходу акціонера зі складу товариства жодних зобов'язань щодо повернення вкладу немає. Це також пояснює стійкість акціонерного товариства, адже його існування не залежить від продажу акцій чи зміни складу учасників. Для ТОВ характерно інше: частка в статутному капіталі гарантує власнику право на участь у прибутках (дивідендах), отримання частки майна при ліквідації товариства та можливість впливати на управління.

Товариство з додатковою відповідальністю (ТДВ) є близьким за своєю правовою сутністю до ТОВ. Основні положення ТДВ визначають: 1. Учасники відповідають за борги товариства як своїми внесками до статутного капіталу, так і при потребі своїм майном. Обсяг цієї відповідальності є однаковим для всіх учасників і кратним до їхніх внесків. 2. У разі банкрутства одного з учасників його обов'язки розподіляються між рештою пропорційно їхнім часткам. 3. Найменування ТДВ повинно включати назву із зазначенням форми організації – товариство з додатковою відповідальністю. Законодавство встановлює, що на ТДВ поширюються положення, які регулюють діяльність ТОВ, якщо інше не передбачено у статуті чи нормами окремих законів.

Головною відмінністю між ТОВ і ТДВ залишається характер відповідальності учасників: у першому випадку вона обмежується внесками, тоді як у другому присутня додаткова обмежена відповідальність, розмір якої визначається законом або установчими документами.

Особливістю довірчого товариства є специфіка його діяльності, а також те, що розмір додаткової відповідальності учасників у вигляді кратності до внеску прямо визначений законодавством. Майном довірителя вважаються кошти, цінні папери та документи, що підтверджують право власності довірителя. Згідно зі статтею 4 зазначеного Декрету, довірче товариство має право здійснювати такі види операцій:

- Для громадян: послуги зі зберігання майна довіртелів і надання представницьких послуг.
- Для юридичних осіб: управління майном, агентські послуги, ведення рахунків власників цінних паперів, а також управління голосуючими акціями.

Крім того, діяльність довірчих товариств регулюється спеціальними нормативними актами.

2.4 Акціонерне товариство. Виробничий кооператив

При заснуванні декількома особами між ними укладається договір про спільну діяльність для створення товариства. Однак цей договір не є статутним документом. Він обов'язково оформлюється письмово, а у випадку фізичних осіб — потребує нотаріального посвідчення. Особи-засновники несуть солідарну відповідальність за зобов'язаннями, що виникають до реєстрації товариства. Акціонерне товариство може бути засноване однією особою або залишитися із одним акціонером, якщо він придбає всі випущені акції. Ця інформація має обов'язково пройти реєстрацію та бути оприлюднена. Інші деталі, передбачені законом, також мають бути відображені у статуті.

Акції можуть також переходити до інших осіб за договором купівлі-продажу між сторонами, за ціною, узгодженою ними, ринковою ціною, або шляхом спадкування чи правонаступництва. Порядок передачі права власності регулюється чинним законодавством України. Створення товариства допускає розподіл акцій серед засновників у закритому форматі або через відкриту підписку у відкритих товариствах.

Підписка на акції завершується після закінчення строку, вказаного в повідомленні. Якщо до цього моменту підписка не охопить 60% від загальної кількості акцій, товариство вважається не створеним. У такому випадку особи, що підписалися, отримують назад сплачені кошти або майно протягом 30 днів.

Другий пункт статті, яка аналізується, містить положення, що є незвичним для цивільного права України. Однак це також нововведення в українському цивільному законодавстві, адже раніше воно не було прямо закріплене в жодному правовому акті, який регулює кооперативну діяльність. Схожий принцип міститься у статті 43 Закону СРСР "Про кооперацію в СРСР". Згідно з цією нормою, у разі недостатності майна кооперативу для розрахунків із бюджетом, працівниками та кредиторами при ліквідації член кооперативу відповідає за борги в межах річного доходу, отриманого в кооперативі. Процедура виконання субсидіарної відповідальності регулюється статтею 619 Цивільного кодексу

України. Згідно з цією статтею, до пред'явлення вимоги кожному субсидіарному боржнику кредитор зобов'язаний спочатку звернутися до основного боржника. Якщо останній відмовляє у задоволенні вимог кредитора або не відповідає на запит у визначений строк, кредитор має право вимагати компенсації у повному обсязі від субсидіарного боржника — члена кооперативу. Проте навіть у цьому випадку член кооперативу зобов'язаний погасити борг лише в межах, визначених статутом кооперативу. Після виконання зобов'язань член кооперативу має право регресної вимоги до кооперативу в межах сплачених сум.

По-перше, член кооперативу при виході має право на повернення всього майна, внесеного ним у цей фонд.

По-друге, це унеможливорює створення в сільськогосподарських кооперативах асоційованого членства, яке передбачало особливі права щодо майна.

Другий пункт статті встановлює новий порядок формування майна виробничого кооперативу при його створенні. Пайовий внесок може бути як грошовим, так і майновим відповідно до положень статуту. Четвертий і п'ятий пункти статті створюють нове загальне правило щодо прав членів кооперативу на його майно.

При розподілі прибутку або ліквідації члена кооперативу пропонується надавати частку відповідно до його трудової участі в діяльності юридичної особи, а не залежно від величини внесеного паю. Однак критерії оцінки трудової участі залишаються невизначеними. Виникають питання: трудова участь має враховуватись за займаною посадою, рівнем заробітної плати чи тривалістю безперервної роботи в кооперативі? Через цю невизначеність нова норма виглядає необґрунтованою, складною для реалізації та потребує термінового доопрацювання.

РОЗДІЛ 3.

ІНШІ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ФОРМИ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМСТВА

3.1 Господарські об'єднання підприємств

На практиці в Україні функціонує значна кількість різновидів господарських об'єднань, які потребують належного правового врегулювання. Їх діяльність регламентується великим масивом законодавчих актів, що стосуються підприємницької діяльності. При створенні таких об'єднань дотримання вимог антимонопольного законодавства є обов'язковим. Разом із тим, законодавство України не містить конкретного визначення поняття "об'єднання підприємств" або "господарське об'єднання". Однак можна виділити кілька основоположних характеристик, які визначають такі організаційні структури.

По-перше, засновниками або учасниками господарських об'єднань можуть бути виключно комерційні юридичні особи, основною метою яких є отримання прибутку.

По-друге, учасники об'єднання незалежно від його створення зберігають статус окремих юридичних осіб. Це означає, що підприємства, які входять до складу об'єднання, не втрачають своєї правосуб'єктності та залишаються носіями прав і обов'язків. Відповідно, об'єднання не має права здійснювати безпосереднє управління чи контроль за діяльністю своїх учасників і не може розпоряджатися їхнім майном.

По-третє, одним із ключових принципів створення господарських об'єднань є добровільність. Волевиявлення засновників щодо формування такого об'єднання відображається в установчому договорі.

Таким чином, господарські об'єднання відіграють значну роль у підприємницькій діяльності, водночас їх функціонування потребує чіткого дотримання норм законодавства та узгодження інтересів усіх його учасників.

Четвертим істотним елементом правового регулювання об'єднань підприємств є їх визнання самостійними суб'єктами права (юридичними особами), що володіють майном, переданим засновниками або учасниками.

Засновники корпорації передали їй повноваження щодо участі в міжнародних тендерах, укладення та організація виконання контрактів на будівництво за кордоном об'єктів важкого машинобудування, постачання обладнання й металоконструкцій, організація науково-дослідних і експериментально-конструкторських робіт з метою створення конкурентоспроможної машинобудівної та іншої продукції.

Учасниками корпорації мали намір стати всі господарюючі суб'єкти, які входять до складу названого об'єднання.

Аналіз проекту установчого договору корпорації дав підставу розглядати групу засновників (27 юридичних осіб) як єдиного господарюючого суб'єкта (підприємець), де корпорація має вирішальний вплив на господарську діяльність засновників, в тому числі на прийняття управлінських рішень на основі прав, зафіксованих у проекті установчого договору.

Створення корпорації може призвести до того, що на ринках послуг зберігання і переробки зерна, виробництва і зберігання борошна в Кіровоградській області з'явиться монополія.

За рішенням державного уповноваженого Антимонопольного комітету розпочато розгляд справи про економічну концентрацію.

Це через те, що на основі існуючої монопольної структури створюється нова, яка може збільшити монополізацію ринків області. Антимонопольний комітет відмовив у згоді на створення корпорації "Мровограделеваторзерно-пром".

У цьому рішенні зазначено, що згоду можливо надати, якщо зміниться склад учасників так, щоб уникнути монополізації ринків.

Хоча утворення спільноти відбувається за волею учасників, це не виключає необхідності її реєстрації як юридичної особи.

Оскільки об'єднання та учасники є юридичними особами, то за загальним правилом їх не може бути відповідальних один за одного.

Однак, ймовірно, розглядається лише додаткова (субсидіарна) відповідальність учасників за зобов'язаннями один перед одним.

У цьому разі кредитор має пред'явити вимогу спочатку до об'єднання. У разі його невиконання кредитор може звернутись до учасника, який несе субсидіарну відповідальність.

Закон наводить чотири типи господарських об'єднань: асоціація, корпорація, консорціум і концерн. Перші два — це об'єднання за договором, а останні — за статутом. Внесення у законодавство списку таких об'єднань має важливе значення для розрізнення різних типів, які використовуються в практиці, і з'ясування їх відмінностей. Важливо, що цей список не є повним. У законі зазначено, що існують і інші об'єднання за галузевими, територіальними і іншими принципами. Це дає можливість включати до дії закону нові, раніше не відомі види об'єднань.

Хоча метою асоціації в законі визначена координація діяльності, це не єдина її мета. Іншими метами можуть бути захист прав учасників, представлення загальних інтересів та інші. Асоціація може координувати загальні дослідження, надавати послуги учасникам, наприклад, юридичні (консультації з питань правового регулювання роботи, у тому числі з експорту та імпорту, кредитів), інформаційні (забезпечення ринковою інформацією, рекламою, технічними дослідженнями, стандартами і якістю), а також інші (пошук нових ринків продажу, сфер споживання, встановлення стандартів якості, умов праці та рівня кваліфікації працівників).

Асоціація є дуже поширеним видом господарського об'єднання, оскільки є універсальним способом здійснення спільної діяльності.

Асоціація приваблює учасників можливістю з участю в її роботі разом з іншими об'єднаннями зі збереженням повної юридичної самостійності. Ці особливості разом з виконанням функцій щодо координації діяльності, надання послуг, сприяння об'єднанню зусиль учасників, налагодження господарських зв'язків, кооперації виробництва збільшують кількість асоціацій.

Така обмежена взаємодія між учасниками не дозволяє звертати на себе увагу іншими особами і асоціація в цілому.

Ураховуючи, що учасники асоціації цілком воліють взаємодіяти між собою,

а не зосереджуються навколо одного центру, закон каже, що асоціація не може втручатися у діяльність залізних її учасників.

Комітет з запобігання монополіям розробив правила, щоб зберігати конкуренцію, не дозволяти їй кривдити.

Підприємці, які утворюють асоціацію, з цими правилами, можуть зробити своє об'єднання вільним, довільним і законним.

У них сенс — відповідно до закону про підприємства, але без створення монополій, без зменшення конкуренції.

Ці правила розглядаються і застосовуються як до тих, хто є конкурентами, так і до тих, хто не є.

Якщо їх об'єднання буде на інших умовах, то може виникнути монополія або границі для конкуренції.

Асоціація вважається відповідною закону про цілі, якщо її створення відповідатиме таким умовам:

- асоціація — це особа, що підписує угоди, але не є підприємством чи товариством, не здійснює товарній діяльності, учасники не отримують прибуток від її роботи;

- можливість вступити або вийти з асоціації — залежить від відповідності умовам та документам;

- автономія діяльності асоціації — це координація діяльності учасників, але без утручання у їхній виробничий та торговельний процес, без прийняття управлінських рішень;

- функції асоціації не включають дії, які б обмежували конкуренцію;

- асоціація не створює, не входить до нових підприємств, не керує, не впливає на виробництво.

Іншими видами координаційної діяльності, які може виконувати асоціація, є:

- забезпечення учасників ринковою інформацією; організація реклами для розвитку експорту та стимулювання попиту на внутрішніх ринках; пошук нових ринків для збуту та сфер постачання.

Вищезазначені види координаційної діяльності можуть виконуватися з урахуванням таких правил:

- асоціація не рекомендує ціни, не розповідає про середні ціни або середні витрати, не попереджує про плани змін у діях учасників на ринку;
- інформація про діяльність окремих учасників не публікується і не передається іншим учасникам, крім загальної, без назв учасників, і не раніше ніж через місяць після збору.

Ця інформація збирається, зберігається та використовується як дані з обмеженим доступом, згідно з законодавством про інформацію. До неї може входити така інформація про учасника, як ціни, обсяги реалізації, вартість, стан заявок, обсяг невиконаних замовлень, список постачальників і замовників, прогнозований коефіцієнт використання потужностей, а також будь-яка інша інформація, яка може вказати на поведінку окремого учасника асоціації.

Зміни в установчих документах, що призводять до перереєстрації асоціації, попередньо погоджуються з Антимонопольним комітетом України.

Отже, у корпорації можливе зведення функцій у центр – їх список визначається в угоді. Корпорація виконує лише ті функції, які добровільно передані їй учасниками. Учасники можуть передбачати вилучення окремих функцій з їхнього управління або зменшення обсягів виконання, передавши відповідні повноваження корпорації. Як об'єднання підприємств, створене на добровільних умовах з метою вирішення інвестиційних, науково-технічних або фінансових завдань, консорціум, як і асоціація, характеризується швидшими координаційними, ніж субординаційними, відносинами учасників.

Концерн дозволяє об'єднати ресурси та зусилля учасників, зберігаючи їхню повну правову самостійність та можливість утримання юридичних зв'язків з іншими підприємцями.

Різниця між концерном та іншими формами господарських об'єднань полягає в тому, що концерн має високий рівень централізації та глибокі зв'язки між учасниками. У концерні централізовано виконуються багато виробничих та господарських функцій, а всі учасники разом дотримують загальну політику

концерну. Це дозволяє концерну виконувати широкий спектр повноважень, зокрема, створювати централізовані фінансові фонди, створювати нові підприємства в інтересах учасників та підтримувати тісні господарські зв'язки між ними.

Особливістю концерну є те, що він має найбільш централізовану структуру, яка забезпечує строге взаємозв'язок між учасниками.

Учасники узгоджено виконують основну діяльність, що дозволяє концерну встановлювати жорсткі правила, зокрема, забороняє учасникам одночасно брати участь в кількох концернах, хоча вони можуть бути членами різних асоціацій. Такий сильний зв'язок створює можливість для більшої майнової відповідальності учасників за зобов'язаннями об'єднання, які можуть домовитися між собою.

Високий рівень централізації потребує створення окремого управлінського апарату.

Усі функції управління концерн може централізувати, якщо це передбачено його статутом.

Таким чином, концерн є єдиним виробничо-господарським комплексом, учасники якого тісно пов'язані між собою технологією та співпрацею. Вони передають концерну більше повноважень, ніж учасники асоціацій, і централізують виконання основних напрямів діяльності.

Учасники, вступаючи до об'єднання, зберігають свої права як юридичних осіб і можуть виходити з нього без порушення зобов'язань.

Незважаючи на вказані особливості, всі типи господарських об'єднань є юридичними особами, які є власниками майна, переданого засновниками або придбаного самим об'єднанням. Вони самостійно розпоряджаються отриманим прибутком, ведуть будь-яку діяльність у своєму імені, якщо це не заборонено законом, та відповідають за свої зобов'язання.

В українському законодавстві відсутній правовий механізм регулювання господарських об'єднань, а також критерії їхньої класифікації недостатньо чіткі.

3.2 Діяльність холдингових компаній

У бізнесі країн з сильно розвиненою економікою холдинг зазвичай вважають компанією, яка володіє акціями інших фірм. Холдингова компанія — це підприємство, яке керує однією або кількома дочірніми організаціями. Створення холдингів має певні переваги, наприклад, можливість зосередити великий капітал, розвивати інвестиції, розширювати виробництво, зменшити ризики при вході або виході на ринок, підвищити виробничу потужність, проводити спільні наукові та проектні дослідження. Також холдингові компанії можуть приносити певні вигоди, наприклад, збільшити діяльність, розвинути комерційні зв'язки, отримати податкові, кредитні та інші переваги, вести єдину фінансову, інвестиційну та збутову політику, а також керувати всією компанією.

Холдингова компанія може мати різні цілі, наприклад, особливо розвивати торгові операції, узгоджувати виробництво та інвестиційні програми, оптимізувати оподаткування, розвивати зовнішньоекономічну діяльність, збільшити інвестиції, покращити управління.

Основна мета будь-якої холдингової компанії — це виконання цілковитих, контрольних, фінансових та інших функцій щодо ділянок акцій дочірніх компаній, якими вона володіє.

Чистий холдинг — це компанія, яка володіє лише акціями інших співрахунку, а змішаний — це та, що володіє акціями інших підприємств і одночасно здійснює власну фінансову діяльність. Холдинг переважно виникає в англо-американській правовій системі, хоча зустрічається в інших слов'янських системах. Холдинг є головним елементом економічного об'єднання, а сама по собі не виконує виробничої діяльності. Для підтвердження холдингу необхідно, щоб у просторі об'єднання було: - головна компанія — власник акцій інших учасників; - учасники об'єднання мають бути юридично незалежними.

Щоб бути визнаною холдинговою компанією в Україні, потрібно не просто володіти акціями дочірніх компаній, а точно мати контрольні пакети.

Дочірнє підприємство — це господарюючий суб'єкт, у якого контрольні

акції належать холдинговій компанії. Те, що підприємство визнається дочірнім, не означає, що воно не має самостійності.

Суб'єкт господарювання, що ініціює створення холдингової компанії, зобов'язаний надати уповноваженому органу з питань управління державним майном пояснення щодо доцільності заснування такої компанії, перелік організацій та їхніх відокремлених підрозділів, що будуть реорганізовані в холдингову компанію та її підконтрольні підприємства, а також попередній варіант установчого документа холдингової компанії. Якщо суб'єкт, уповноважений на управління державним майном, виступає засновником холдингової компанії, то на нього покладається підготовка переліку підприємств, що входять до складу холдингу, та розробка примірного статуту.

Ці обмеження стосуються лише дочірніх підприємств, які є дільничними для холдингової компанії, яка створюється під час корпоратизації та приватизації. Вони не можуть застосовуватися до інших дочірніх підприємств.

Здійснення концентрації суб'єктів господарювання у процесі приватизації потребує попереднього дозволу Антимонопольного комітету України, а процедура його отримання визначається зазначеним органом. Антимонопольний комітет України проаналізував питання щодо утворення державної холдингової компанії "Укрсільгоспмашсервіс" на основі української національної компанії "Укрсільгоспмаш". Планувалося, що до її складу увійдуть 106 суб'єктів господарювання сільськогосподарського машинобудування, що охоплює майже всіх виробників відповідної сфери.

Державний орган з питань конкуренції не підтримав утворення монополії у важливій для розвитку сільського господарства сфері та не дозволив створити відповідне об'єднання. Разом з тим, відомство схвалило ініціативи профільного міністерства стосовно формування кількох великих груп підприємств у секторі виробництва сільськогосподарської техніки, зокрема тракторів та комбайнів.

Комітет не виявив ризиків для змагальності на ринку та надав дозвіл на утворення об'єднання. Крім того, було скасовано монопольну організаційну структуру під назвою "Укрсільгоспмаш".

ВИСНОВКИ

В роботі були досліджені організаційно- правові форми здійснення підприємницької діяльності. Проаналізовані її поняття, види та форми. Також була використана інформація стосовно діяльності господарських товариств, організаційний механізм здійснення ними підприємницької діяльності згідно Господарського Кодексу України та приклади судової практики.

Дослідивши актуальність вибраної теми можна зазначити, що підприємницька діяльність, сфера застосування її праці надто різноманітні. Підприємницька діяльність громадян і юридичних осіб на території України здійснюється в організаційних формах і порядку, встановлених законодавством. Вибір її конкретної організаційної форми виробляється підприємцем самостійно. При цьому враховуються зміст і основні напрями діяльності, сфера її здійснення, ресурси, які можуть бути включені в неї, вид власності, кількість і склад осіб, що безпосередньо об'єднуються для ведення підприємницької діяльності, інші початкові умови.

Підприємництво визначається як динамічний процес створення прибуткового добробуту фізичними особами, що враховують основні ризики; людський творчий акт, застосування енергії, ініціативності і створення підприємства або організації, що потребує бажання ризикувати і робити все можливе, щоб зменшити ризик поразки. У цих визначеннях підкреслюється динамічний і ризиковий характер підприємництва.

Підприємництво - це безпосередня самостійна, систематична, на власний ризик діяльність з виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг з метою отримання прибутку, яка здійснюється фізичними та юридичними особами, зареєстрованими як суб'єкти підприємницької діяльності у порядку, встановленому законодавством.

Практичне значення теми, яка була досліджена полягає в тому, що роботі данна характеристика організаційно-правовим формам підприємництва, розкрито їх зміст, зроблено їх порівняльний аналіз на матеріалах судової

практики.

Таким чином, ґрунтуюсь на всьому вище згаданому можна зробити такі висновки:

- по-перше, перевагу верховенства закону над підзаконними нормативними актами, підвищення ролі й авторитету законів, що не виключає необхідності й можливості широкого використання підзаконних актів, але за винятком вияву в них вузько- відомчих інтересів.

- по-друге, реальне верховенство закону має бути виражене у самому змісті закону, що допускає домінування норм прямої дії в ньому, а також охоплення ним найважливіших питань. Норма закону має бути не просто визначеною, а визначеною настільки, наскільки це можливо при збереженні її належного регулятивного потенціалу.

Проблемою цієї теми є те, що одним з найважливіших завдань забезпечення верховенства закону є забезпечення відносної стабільності законодавства, що регулює підприємницьку діяльність, хоча стабільність повною мірою важко забезпечити, зважаючи на економічну ситуацію, що постійно змінюється, і умови здійснення підприємницької діяльності. Однак зазвичай невинуватна часта зміна законодавчих актів, викликана їх невисоким рівнем, неправильним співвідношенням законів і підзаконних актів, відсутністю гнучкості й належного регулятивного потенціалу. Якісність правового регулювання позначається на ефективності підприємницької діяльності.

Одним із напрямів удосконалення законодавства про підприємництво є забезпечення верховенства закону, в тому числі підвищення ролі закону в регулюванні відносин у сфері підприємництва, їх пряма реалізація або конкретизація в підзаконних нормативних актах, виключення довільного тлумачення.

У зв'язку вирішення проблеми поставленої у дипломній роботі пропоную:

- враховуючи розосередження регулювання підприємницької діяльності

в різних нормативних актах, існування в законодавстві про підприємництво численних нормативних актів, вважаю доцільним досягнення систематизації у формі кодифікованого закону;

- Підприємницький кодекс як комплексний міжгалузевий нормативний акт необхідний для спільного і погодженого використання різнорідних норм у сфері підприємництва з метою належної реалізації прав суб'єктів господарювання на підприємницьку діяльність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України // Уряд. Кур'єр.- 1996 р. – 13 лип.
2. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України.- 2003.- № 18.- Ст.144.
3. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України.- 2003.- № 40.- Ст. 356.
4. Закон України „Про господарські товариства” від 19 вересня 1991 р. // Відомості Верховної Ради України.-1991.- № 49. – Ст. 65.
5. Закон України „ Про промислово- фінансові групи в Україні” від 21 листопада 1995 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1995.- № 23.- Ст. 24.
6. Закон України „ Про товарну біржу” від 22 вересня 1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992.- № 47.- Ст. 345.
7. Закон України „Про Антимонопольний комітет України” від 26 листопада 1993 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1993. - № 50. – Ст. 472.
8. Закон України „Про власність” від 7 лютого 1991 р. № 20.- Ст.3- 6.
9. Закон України „Про приватизацію невеликих державних підприємств” від 15 травня 1996 р. № // Відомості Верховної Ради України.- 1996.- № 34.- Ст.160.
10. Закон України „Про оподаткування прибутку підприємств” від 22 травня 1997 р. // Відомості Верховної Ради України.- 1997.- № 27.- Ст. 181.
11. Закон України „ Про патентування деяких видів підприємницької діяльності” від 12 грудня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України .- 1996.- № 20.- Ст.82.
12. Закон України «Про селянське (фермерське) господарство» від 20 грудня 1991 р. // Відомості Верховної Ради України .- 1991.- № 36. Ст.2.
13. Закон України „ Про статус судів” від 15 грудня 1992 р. // Відомості Верховної Ради України.-1993.- № 8.- Ст. 56.
14. Указ Президента України „ Про холдінгові компанії, створюються в процесі корпоратизації та приватизації” від 11 травня 1994 р. // Офіційний вісник.-

1994.- № 46.- Ст. 230.

15. Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність від 16 квітня 1991 р. // Відомості Верховної Ради України.-1991.- № 22.- Ст. 221.
16. Закон України «Про угоди про розподіл продукції» від 14 вересня 1999 р. // Відомості Верховної Ради України.-1999.- № 64.- Ст. 345.
17. Вінник О.М. Господарські товариства і виробничі кооперативи: правове становище. - К: Товариство "Знання", КОО, 2023. - 309 с.
18. Мачурський В.В. Правове забезпечення підприємницької діяльності: Курс лекцій. -К.: КНЕУ, 2022. – 448 с.
19. Саніахметова Н.О. Підприємницьке право. Навч. Посіб.- К.: А.С.К., 2021.- 704 с.
20. Саніахметова Н.О. Правовий захист підприємництва в Україні. - К: Юрінком Інтер, 2022. - 336 с. - Розд. II.